

Přerovský zámek a hradby - obecně

Přerov vznikl na spojnici obchodních cest v době 10. až 12. století. Na základě historických podkladů včetně dvou falz (pravděpodobně nejdůležitější je listina ze 12. století), který vypisuje majetek církve moravské při přenesení katedrálního kostela v Olomouci po 30. červnu 1131, stojí i zmínka o Přerovském hradu, který byl později přestavěn na zámek a je doposud dominantou Přerova.

Prehistorické osídlení

Nejstarší písemnou zmínkou o nálezích pleistocenních kostí v Předmostí pochází z druhé poloviny 16. století. Více viz sekce [naleziště Předmostí](#).

Přerovský zámek

Zámek stojí na travertinovém plochem kopci. V archivních materiálech se uvádí, že původně zde stávalo slovanské hradiště. Poději to byl dřevěný hrad, jehož součástí byla i hradní kaple. Ve 13. století již vznikla zděná Akropole, v jejímž středu byla okrouhlá věž, přičemž část věže sloužila i jako obytná. V té době byl hrad chráněn parkánem. Ve 14. století byl k věži připojen gotický palác. Na jedné straně návrší vzniklo opevněné předhradí včetně kaple sv. Jiřího.

Za Pernštejnů od r. 1475 byl hrad přestavěn a za opevněním bylo postaveno Horní město. Hlavní přestavbu dokončil Karel starší ze Žerotína. Zbytky současných hradeb lze spojit s Vilémem z Pernštejna, po r. 1475, kdy se stal držitelem. V 15. století byly již hradby postaveny celé, včetně dvou městských bran a výpadní branka. Její část je zachována dodnes. Výpadní cesta začínala vedle dnešní matriky a končila u Bečvy směrem k Lávce, kde jsou nově opravené schody a upravené hradby.

Městské hradby s výpadní cestou

Jedno z míst kde se těžil kámen na hradby byl i Tučín. Hradby byly vysoké asi 10 metrů a 10cm široké se střílnami a ochozem. Počátkem 19. století byly brány rozebrány. Zámecká věž byla několikrát upravována, před současnou podobou byla střecha rovná a na vrcholu věže byla vyhlídková terasa.

V současné době je v zámku umístěno muzeum J.A.Komenského, kde je vystaveno mnoho velmi zajímavých exponátů.

Přerovský zámek - z knihy Přerov 1933

Čerpáno z knihy Přerov 1933. V textu je někdy použita výslovnost dle literatury.

Dříve povstala obec Přerov, byl tu pouze krajský či župní hrad na pahorku, nejvýš nad okolní krajinou, se vypínající. Přerov sám vznikl z hradního podhradí. Hrad byl pak přeměněn v nynější zámek.

Obyvatelé kraje byli, jako jinde, povinni zemskou robotou k přerovskému hradu, pracovali totiž na udržování jeho, jakož i příkopu a valu v dobrém stavu. Zde sídleli knížecí správcové kraje (purkrabí), kteří se připomínají do konce XIV. století. Podhradí zvané pak Přerov bylo nynější náměstí T.G.M. za starých dob slulo Dolní Město. V podhradí se usazovali od dávných dob rolníci, řemeslníci a obchodníci.

Hrad Přerov patří k nejstarším osadám Moravy a byl již v XI. století střediskem Zvláštního úkrají.

Za dob nejstarších byl hrad obehnan trojnásobnou zdí, dvě hlavní brány, kromě výpadní branky k řece Bečvě (dodnes jsou zachovány schody v hradbách od Bečvy) se každodenně zavíraly.

Po vpádu Tatarů, kdy byl v roce 1241 úplně zničen, obnovil hrad i město král Přemysl Otakar II. a za útrapy, které město utrpělo, udělil mu v roce 1257 práva a svobody, jakých užíval Olomouc.

Přerov se těšil zvláštní péči markraběte Jana, který opatřil roku 1350 Dolní Město zdmi a roku 1355 daroval městu dva trhy týdenní a to v úterý a pátek. Purkrabím byl tehdy Ješek zvaný Kokir. Markrabě Jan odkázal v roce 1366 Moravu svému synovi Joštovi a druhému synovi Janu Soběslavovi některé hrady a města a mezi nimi i Přerov. V roce 1438 byl Přerov přepaden příznivci markraběte Albrechta, hrad i město byl do základů zbořen a vypálen. Přitom byly i zničeny originály výsad Přerova. Tyto pak obnovil roku 1439 král Albrecht. Téhož roku se Přerova násilně zmocnil Vilém Puklice z Pozořic a zjednal si na Přerov právo zástavní na 1200 kop grošů. Za dvě léta, když už Vilém zemřel, vydal jeho bratr Boček roku 1442 zástavní list hejtmanu Janovi z Cimburku.

Majitel panství Přerova Vok ze Sovince zastavil roku 1457 město i hrad Janu Tovačovskému z Cimburka, po něm zástavu zdědil Ctibor z Cimburka a ten ji postoupil Albrechtu Kostkovi z Postupic. Přerov se proto stává městem poddanským, z města zůstává jen podhradí, zatímco kopec zůstává neobydlen. Kostka pak roku 1475 postoupil zástavní právo Vilémovi z Pernštejna i s vesnicemi Předmostí, Šířavou, Lhotou a Čechami za náklad, jenž by učinil na stavbu i opravu hradu. Tehdy byl Přerov ohrazen zdí od času markraběte Jana z roku 1350. Nad ní se vypínal hrad rovněž hradební zdí a příkopem opevněný, ale tak, že hradební zeď z příkopem obklopovala kopec na samém jeho úpatí takže mezi nimi bylo značné prostranství, kde bylo možné stavět měšťanské domy.

Vilém z Pernštejna se postaral o to, aby okolí zámku bylo osazeno, čímž teprve povstalo Horní Město. Ve snaze aby bylo osazení co nejrychlejší, dal svobodu na 10 let těm, kteří od plateb. Každý obdržel z helfštýnských lesů dříví ke stavbě a kosenek na zahrádku.

Tehdy v roce 1479 se mluví o zvláštním právu kopeckém. Podle kopeckého práva používali obyvatelé Horního Města práva svobod podle nichž byli zproštěni mnohých povinností. V roce 1487 zprostil Vilém obyvatele na kopci povinnosti zastávat úřady v obci, řemeslníci pak nemuseli mít cechy, všichni byli osvobozeni od hlásek.

V roce 1484 zahájil Vilém z Pernštejna přestavbu hradu. Král Matyáš listem z 4.7.1484 dovolil Vilémovi vybudovat hrad "jak se jemu nejlépe zdáti bude" a slíbil, v případě, že by se

on nebo jeho potomci Přerova ujali, náklad vynaložený na stavbu uhradit. Vilém asi budovu hodně rozšířil, neboť do té doby sluje budova tato – zámek. Byl jednopatrový čtvercového půdorysu se sdruženými okny v silném zdivu. Podobná okna prolomena zdívkou kulaté věže, zakončené galerií na štíhlých sloupcích. Na rozích zámku bývala sgrafitová armatura ze čtverců a obdélníků, z nichž každý rozdělen úhlopříčnou na pole červené a bílé. Po padacím mostě přes hluboký příkop přicházelo se k jednoduchému portálu, ověšenému řetězy divokého vína a síní o polokruhovitě válené klenbě do dvora zdobeného kolem arkádovým loubím a odtud do světlých komnat, jejich stropy překlenuty tak že žebra klenby protínala se uprostřed v pravém úhlu. Stropy komnat byly vyzdobeny štukovými zavity ornamentu listového nebo elipsovitého věncem z růží, okřídlenými andílky a dětskými tvářičkami.

Z původního gotického slohu se zachovaly jen nepatrné stopy a to v masivních pilířích pod těžkým zdivem průčelí, pak v bývalé přízemní kapli, zařízené Vilémem z Pernštejna v renesančním již zámku, která se vyznačovala vysokou gotickou klenbou se znakem Pernštejnů na vrcholu a konečně v tzv. mazhauzu, čili síní měšťanského domu.

Kolem roku 1510 byla prostora u zámku zastavěna a zůstala jen malá část pod kopcem na jeho úpatí při hradbách.

Po Vojtěchu Koželuhovi usazeném v roce 1485 se tam usazovali i jiní. Ale Vilém si přál, aby veškerá volná místa byla zastavěna. Proto dal roku 1510 všem, kteří pod kopcem od mlýna (dnes Spálenec a náměstí Na Marku) k jeho dvoru budou stavět, lhůtu na 10 let a obdrželi právo kopecké a jiné výhody.

V roce 1513 koupili měšťané od Viléma dvůr se štěpnicí. Na dvoře se mělo usadit nejméně šest hospodářů.

Roku 1520 došlo ke spojení Horního Dolního Města. Po smrti Jana z Pernštejna roku 1548 nastoupil po něm syn Vladislav a dále pak jeho syn Jan z Pernštejna. Jan prodal hrad i město Přerov Janu Mančíkovi z Laru, který ale brzy zemřel a roku 1596 bylo panství nabídnuto měšťanstvu za 52 000 mor. zl., ale vzhledem k tomu, že město Přerov bylo poddanským městem a nesmělo mít žádný majetek, tak bylo prodáno Bedřichu st. z Žerotína. Byly tak vyrovnány závazky k Janu z Pernštejna a Bedřich jim potvrdil veškeré výsady.

Bedřich zemřel 1598 a Přerov odkázal Karlu st. z Žerotína. Když roku 1605 překročil Bočka hranice z Uher na Moravu, tak hrozilo nebezpečí i Přerovu, ale nakonec k tomu nedošlo.

Obec Přerov pořídila roku 1609 hodiny na půl orloje i s cimbálem a umístila je na hradní Věži. V letech 1610-1612 byl zámek rozšířen. Byla na návrh přerovského architekta Gregora provedena přístavba 2. patra. U Horní brány byla postavena kaple sv. Jiří. Byla původně kaplí královskou. Má oltář a kryptu, kde byl roku 1740 pochován ryt. Jan Želecký z Počernic, tehdejší pán panství přerovského. Tato kaple vyhořela roku 1760 a roku 1868 byla opravena.

Po smrti Karla st. z Žerotína se vystřídalo několik majitelů. Za Karla Jindřicha vznikl spor mezi obcí přerovskou a komisistoří o platy přerovskému faráři Tačínovi, protože město pro jeho neoblíbenost mu plat zastavila, proto vyřkl komisistoř exkomunikaci nad starou i novou Přerovskou radou. Dne 24.05.1673 přijel do Přerova krajský hejtman Petřvaldský, aby spor urovnal. Po jednání dal krajský hejtman radu uvěznit na zámku. Z toho důvodu nastalo v městě velké pobouření, a tak radní písař s třemi měšťany odjel do Vídně dovolávat se ochrany u císaře. Uvěznění byli propuštěni až 24.12.1673.

Karel Jindřich zanechal dědictví značně zadlužené. Postupně Přerov změnil několik majitelů. Od dob Karla st. z Žerotína bylo Horní náměstí sevřeno dvojí zdí s hlubokým příkopem mezi nimi. Roku 1819 byl prodán příkop měšťanům, kteří zde měli zahrádky za svými domy na městské vnitřní zdi, takže se do nich vcházelo téměř do výše dvou poschodí. Měšťané vnější

hradební zeď strhli, příkopy zasypali a zvýšili, zahrádky pak snížili a vše vyrovnali. Obě věžní brány byly po požáru roku 1830 zbořeny a kamení bylo upotřebeno na dlažbu města. Na Horním i Dolním náměstí byly kašny, do nichž se vedla voda z Bečvy stojem při bývalém Městském Hrubém mlýně na levém břehu řeky. Při požáru 1661 mlýn shořel, odtud se říkalo Spálený (dnes Spálenec, nejkratší ulice v Přerově nad schody u náměstí Na Marku). V zámku také bývala kaple, která byla v 18. století zrušena.

Roku 1850 byly zrušeny úřady vrchnostenské a zřízeny úřady císařské. Tohoto roku byl také v Přerově zřízen okresní soud Přerov, který měl doposud obecní radu s primátorem v čele, prvního a druhého purkmistra, rychtáře a 8 konšelů (radních) dosazovaných vrchností k tomu syndika, voleného do rady dostal od roku 1850 voleného starostu a dva obecní radní.

První starostové Přerova byli

Lazar Gross, starosta 1850–1853,

Josef Doležel, starosta 1853–1855

Karel Vyhnánek, starosta 1855–1861

František Kramář, starosta 1861–1866,... seznam ostatních starostů naleznete v sekci